

KODUKAKK – aasta lind 2009

2009. aasta saabumiseni on jäänud veel loetud päevad. Eesti linnusõpradele tähendab see ühtlasi aasta linnu vahetumist ning suurema tähelepanu pööramist uuele „väljavalitule“. Teder – aasta lind 2008 – ulatab peagi teatepulga kodukakule.

2009. aasta saabudes käivitub Eesti Ornitoloogiaühingu aasta linnu 15. hooaeg. See on väike juubel, mille lävel seistes on paslik heita pilk möödunud aastate tegemistesse, sest kes ei mäleta minevikku, elavat tulevikuta. Rukki-rääk, suurkoovitaja, sookurg, must-toonekurg, kirjurähn, suitsupääsuke, kiivitaja, varblane, harakas, valge-toonekurg, kanakull, hänilane ja luik – just nende liikide tutvustamisega aastatel

1995–2007 oleme toitnud ühiskonna teadvuses sageli uinuma kippuvat alget, mille nimeks on hoolivus. Hoolida saab ainult asjadest, mille olemasolust me teadlikud oleme.

Kodukakku siinmail mõnevõrra teatakse, ent kui hästi me seda liiki tegelikult tunneme, on hoopis iseküsimus. Meie esivanemad nimetasid kakke öökullideks ja uskusid, et öökull on endelind. Tema häälsused võisid ennustada kas matuseid, ristseid või pulmi. Peale selle usuti, et talli uksele risti löödud surnud kakk tõrjub painajad hobuste juurest. 20. sajandi kultuuripildis sai öökullist tarkuse sümbol.

Kodukakk on sinu ja minu naaber, ta istub öösiti oma kodulävel, piiludes

meie tubadesse. Ta märkab meid, kuid kas ka meie teda? Me oleme ta olemasolu sageli unustanud, asudes saega eaka õõnsa puu kallale, hävitades ta kodu. Vigalas öeldi: „Kes ei salli öökulli, see sallib rotta ja hiiresid.“

„Aasta lind 2009“ raames on kavas kakukaamera käimapanek, kodukaku levikupildi ja toitumisharjumuste täpsustamine, kakufolkloori kogumine, laste joonistusvõistluse korraldamine, meediakajastused, ettekanded. Antakse välja juba traditsiooniks saanud aasta linnu teemaline infovoldik ja meened ning aasta teises pooles ilmub ka aasta linnu postmark. Avalöögiks on aga juba 25. detsembril Eesti kakke tutvustava veebilehe avamine aadressil www.eoy.ee/kodukakk.

Ent kõige selle juures, kallid sõbrad, on peamine aktiivne kaasalöömine, sest ainult koos teiega me suudame seda kõike!

„Aasta lind 2009“ meeskonna nimel
Andrus Jair,
Eesti Ornitoloogiaühingu liige ja kodukaku sõber

Ootame linnuatlase andmeid

Käesolev aasta oli viimane, mil sadadel vabatahtlikel linnusõpradel oli võimalus anda oma panus uue Eesti haudelindude atlase andmete kogumisse. Palume kõigil veel kord üle vaadata oma märkimud ja mälusopid ning asjasse puutuvad tähelepanekud ja vaatlused meile edastada. Ootame endiselt andmeid ka varasemate aastate kohta. Samuti palume ära saata vaatlusankeetid ja kaardid, et saaksime teha vajalikud kokkuvõtted. 2009. aastal on kavas veel vaid üksikud hädapärased tööd. Info ja abi: jaanus.elts@eoy.ee.

Atlase toimkond

Kodukakk.

FOTO: ANDRES TAMM / WWW.ANDRASFOTOD.EE

FOTO: SVEN ZACEK

Tedreaasta on lõppemas

Lõppeva aasta linnuks oli mäletatavasti teder. Selle aasta jooksul on ilmunud terve hulk sellest kanalisest rääkivaid artikleid alates päevalehtedest ja lõpetades ajakirjaga *Jahimees*. Teder on saanud eetriaega nii televisioonis kui raadios ning ta oli peategelane ka Vereta jahi fotovõistlusel. EOÜ andis välja aasta linnu voldiku ning Eesti Post traditsioonilise postmargi koos temaatilise ümbriku ja esimese päeva templaiga.

Ristunud on kanakulli ja tedre eluteed. Kanakulli arvukuse drastilise languse üheks põhjuseks peetakse ka meie kanaliste, eelkõige tedre arvukuse vähenemist.

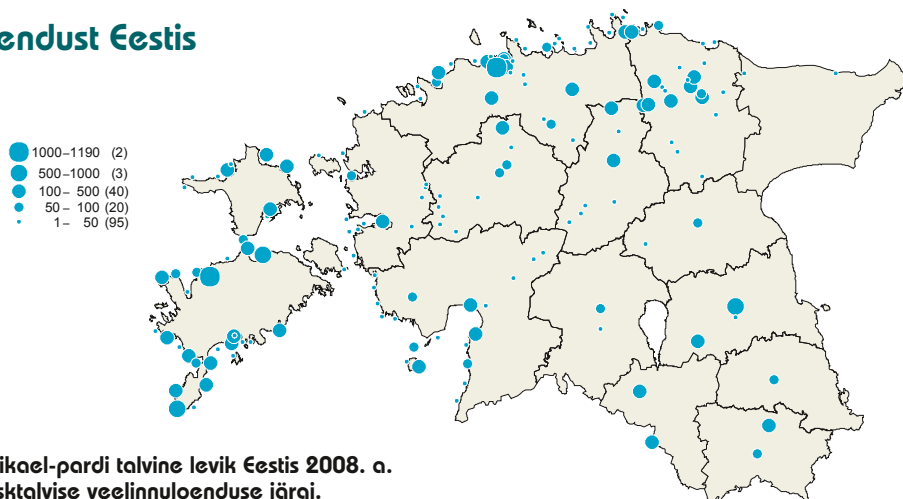
Tõsisemate huviliste jaoks koostati ka tedremängu ankeet. Praeguseks on aasta linnu projekti vedajateni jõudnud kahjuks ankeetid vaid kuueteistkümne külastatud mängu kohta. Need ei võimalda sel aastal veel põhjalikku analüüsi ega kokkuvõtet teha. Riikliku kanaliste seire selle aasta esialgsed tulemused näitavad aga, et aasta oli tedrele üsna soodne – pesakonnad olid tavapärasest suuremad ja ka poegade ema lind keskmisest rohkem. Siit üleskutse neile, kes külastasid selle aasta jooksul mõnd tedremängu: palun täitke tedremängu ankeet ja saatke see EOÜ kontorisse! Ankeedi leiate vajaduse korral EOÜ kodulehelt ja saata saab seda ka e-postiga aadressil eoym@eoym.ee.

50 aastat kesktalvist veelinnuloendust Eestis

Eestis tehti veelindude kesktalvise loendusega algust 1960. a jaanuaris. Selle eesmärgiks oli täpsema ülevaate saamine, milliseid veelinnuliike meil talvitab, kui palju on linde ja kus on nende peamised koondumiskohad. Pikaajaline järjepidev seire on praeguseks andnud meile olulisi teadmisi, mida kasutatakse igapäevases linnukaitsetöös.

Talvise veelinnuloenduse populaarsus on pidevalt kasvanud. Rahvusvaheliselt hakati veelindude taliloendusi koordineerima alates 1967. a. Praegu juhib seda tööd *Wetlands International* peakorteriga Hollandis ning loendused toimuvad igal aastal juba enam kui 110 riigis üle maailma. Eesti-poolseks partneriks on Eesti Ornitoloogiaühing.

Kesktalvine veelindude loendus on ka meil kogunud üha suuremat populaarsust nii EOÜ liikmete hulgas kui ka teiste linnusõprade seas. Põhiliselt on sellele edu taganud loenduse lihtsus ja järjepidevus – teha pole muud kui enda valitud või koordinaatori näidatud pai-

Sinikael-pardi talvine levik Eestis 2008. a. kesktalvise veelinnuloenduse järgi.

gas talvitavad veelinnud ära määrata ja kokku lugeda. Kesksseteks loenduspäevadeks on enamasti jaanuari teine või kolmas nädalavahetus. Loendusperiood kestab aga tavaliselt kaks nädalat, andes seega pisut vabamad käed ka vaatlejale sobiva päeva valimiseks.

Veelinnud talvitavad ikka seal, kus on jäävaba vett ja toit kättesaadav. Eestis on selliseks alaks peamiselt avatud rannikumeri, kuid üha tähtsamaks on

muutunud ka sisemaa veekogud. Alates 1995. aastast on kogu Eesti rannikuala jagatud 338 lõiguks ehk loendussektoriks. Osa neist on püsiseirealad, kuid linde võib lugeda ka vabalt valitud sektoris. Siseveekogudel toimub regulaarne loendus 42 paigas, kuid siingi on tere- tulnud kõik vaatlused ka väljaspool püsiseirealadid.

2008. a jaanuariloenduselt laekus talvitavate veelindude vaatlusi 158 linnuhuviliselt. Kokku pandi kirja 67 linnuliiki, millest veelinde oli 34 liiki (lisateavet annab ka teiste loendusel kohatud liikide kirjapanek). Rekordiliselt palju loendati kühmnokk-luiki ja laululuiki, hea talv oli ka sinikael-pardile.

Lähema info saamiseks ja kaasalõõmiseks tuleks pöörduda loenduse koordinaatori Leho Luigujõe poole (leho.luigujoe@gmail.com). Loendussektore kaardid, loendusankedi ja mõned varasemad tulemused leiate ka EOÜ kodulehelt.

Leho Luigujõe, loenduse koordinaator

Aul on üks meie tavalisemaid talvitavaid merelinde, keda suvel siin ei kohtagi. Fotol on isaslinnud. Foto: Aivar Veide

Tiirutaja lugejate soovid

Tiirutaja esimese aasta jooksul oleme koos lehega jaganud küsitlusankeete, et teada saada lugejate soove ja ootusi. Kokku laekus vastuseid 60 lugejalt, neist 45 EOÜ liikmetelt. Kõik ankeedi täitnud leidsid, et sellist linnulehte on vaja. Sellest saime julgust jätkata ka uuel aastal.

Kõige rohkem sooviksid lugejad lehest leida teavet toimuvate ürituste kohta ning trükiste, vaatlusvahendite jms tutvustust. Samuti soovitakse uudiseid mujalt maailmast ning infot meie enda linnuprojektidest ja neis kaasalöömise võimalustest. Vähem oodatakse teiste organisatsioonide tutvustamist ja toimunud ürituste kroonikat.

Lugejatelt laekus palju muidki soove ja ideid selle kohta, milliseid teemasid võiks lehes kajastada, alates liikide tutvustamisest kuni tõsisemate prob-

FOTO: ANDRAS KALAMEES

Tiirutajasse on süvenenud Eesti Looduse peatoimetaja Toomas Kukk ja kassikakk.

leemide käsitlusteni. Lehe praegust sisu peeti aga sobivaks; eelistatakse rohkem lühilugusid, kuid üsna suur hulk lugejaid sooviks näha ka pikemaid ja kee-

rulisemaid jutte. Asjakohase reklaami avaldamist pidasid peaaegu kõik vastajad sobivaks.

Nii palju, kui on lugejaid, on ka erinevaid soove ja arvamusi. Selge on see, et neli lehekülge on kogu meie linnuteema kokkuvõtmiseks liialt vähe, seda eriti aasta lõpus ja kevadel. Siiski püüame areneda tasapisi ja mitte tormata. Järgmisel aastal ilmub leht endiselt vähemalt neli korda aastas, kuid püüame paar numbrit ka mahukamaks teha, et lugejate soove täita. Linnuelu jooksvate sündmustega ja lähenevate üritustega kursis olemiseks soovitame liituda linnuhuviliste suhtluslistiga. Selle kohta loe lähemalt *Tiirutaja* esimesest numbrist või EOÜ kodulehelt. Järgmisel aastal on kavas ka EOÜ kodulehe uuendamine.

Täname kõiki vastajaid ning ootame endiselt lugejatelt tagasisidet.

Linnusõber

„Aega, mil jõudsin äratundmisele, et kõige sümptaatsemad olevused maa peal on linnud, ma enam ei mäletagi. Miljalgi esimesel elukümnendil pidi see juhtuma, sest juba 8–9-aastaselt uurisin innukalt loodust – püüdsin liblikaid ning pidasin kodus kalu, sisalikke ja siile. Eks nõnda järg lindude vaatlemiseni jõudiski. Harjumus kõikjal ja alati linde ja nende toimetusi tähele panna on mul nüüd kõvasti veres ja see „haigus“ pole ravitav. Ei ole vist ka raske ära arvata, keda ma oma fotokaameraga kõige meelsamini piltidele jäädvustan – muidugi mõista sulelisi!”

Eesti Ornitoloogiaühingu arhiivi on aastate jooksul kogunenud suur hulk Villu Anvelti linnuslaide. Neid on ta saatnud omal algatusel ja alati on juures selgitus: need fotod on ornitoloogiaühingule kasutamiseks. Aitäh, linnusõber!

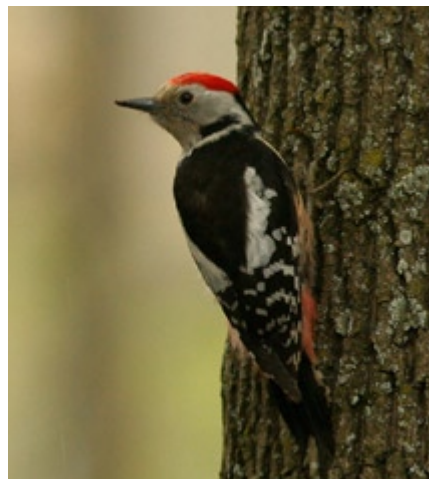
FOTO: VILLU ANVELT

Villu Anvelt (47), vabakutseline fotograaf

Postkastist

Juuli teises pooles leiti Viljandimaal ühes Paistu valla talus kirsside kaitsevõrgust tamme-kirjurähn, kes oli kahjuks hukkunud. Pererahva üllatus oli aga suur, kui umbes nädal hiljem teinegi lind võrgus oli. See isend õnnestus elusalt vabastada. Lisaks neile sattus võrku ka üks valgeselg-kirjurähn. Tundub, et küpsed kirsid on meil kanda kinnitanud tamme-kirjurähnidele ahvatlevaks maiuspalaks.

Teate edastas Eva-Liis Tuvi.

Tamme-kirjurähn.

FOTO: REMO SAVISAAF

Õnnitlused

Eesti Ornitoloogiaühing õnnitleb juubeli puhul ja tänab toetuse eest:

Endel Edula 80
Olev Piisang 60

FOTO: JAAK JAAKU

Endel Edula 80

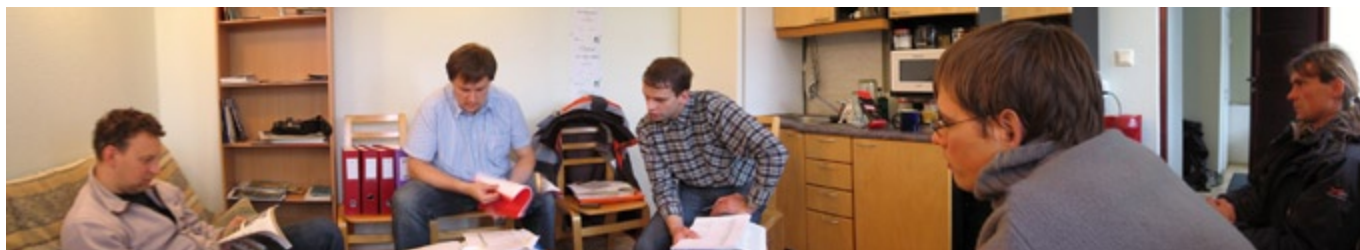
EOÜ auliige Endel Edula on kindlasti üks neid linnusõpru, keda võib noorematele eeskujuks seada. Viljandimaal sündinud ja kogu elu Mulgimaal veetnud Endli linnuhuvi tärkas juba poisina karjas käies. Mis kõige olulisem – ta on kogu elu oma leidude ja tähelepanekute kohta täpseid märkmeid teinud. Nii kannab näiteks EOÜ arhiivis olevatest pesakaartidest väga suur osa just Endel Edula nime, millele lisanduvad pikad fenoloogiliste vaatluste read ja muud märkmed. Viie aasta eest võttis ta oma tähelepanekud kokku raamatus „Koduümbruse linnud”.

Nuputa

Eelmise *Tiirutaja* nuputamispildil oli muidugi isane leevike. Õige vastuse eest saab fortuuna tahtel Lemming Rootsmäe ja Heinrich Veromanni raamatu „Hallvares” Viljard Tuisk. Uus nuputamisnurk uuel aastal!

Kroonika

Harulduste komisjoni liikmed tööhoos. Vasakult: Ranno Puumets, Margus Ots, Olavi Vainu (rõngastuskeskuse juhataja), Uku Paal, Aivo Klein. FOTO AIVAR VEIDE

Harulduste komisjoni tööst

11. novembril pidas koosolekut EOÜ linnuharulduste komisjon. Meie linnunimestikku lisandus ametlikult kaks uut liiki – **suurpiiritaja** (*Apus melba*) ja **lõuna-hõbekajakas** (*Larus michahellis*), millega Eestis kohatud linnuliikide arv kasvas 371-ni. Põnevamatest leidudest kinnitati näiteks sini-rägapardi, karkjala, jääkauri ja kõrbe-kivitäksi vaatused. Lähemalt loe EOÜ kodulehelt.

Kohati haruldasi kakke

Juuni alguses leiti Kunda sadamas reductamas üks **loorkakk** (*Tyto alba*). See soojemate piirkondade kakuline satub meile üliharva, viimati kohati teda siin 1991. aastal. Sel aastal on teda aga vaadeldud korduvalt ka Lätis.

29. novembril kohati Ida-Virumaal **lumekakku** (*Bubo scandiacus*), kes on siia saabunud hoopis põhjast. Harry Potteri filmidest kuulsaks saanud ja põhjapoolsetel lumistel väljadel elutsevat kakulist ei kohata meil kaugelgi igal aastal, kuid vahel mõni isend siia siiski eksib.

Joonistused: MIHE LANGMAN / WWW.RSPB-IMAGES.COM

Sügisene linnuvaatlus püstitas rekordeid

4.–5. oktoobril toimunud rahvusvahelistel linnuvaatluspäevadel lugesid osalejad Eestis kokku ligikaudu 1,1 miljonit lindu, mis on selle ürituse ajaloo rekord. Kõige arvukamalt linde pandi kirja linnujaamades Sörves, Kablis ja Laos. Märkimisväärne on ka Uku Paali Mehikoormas loetud peaaegu 60 000 lindu, mis võib olla uus sisemaa rändevaatluste rekord. Rekordiks võib lugeda ka näiteks 56 hõbehaigru ning koguni viie linnuharulduse kohtamist. Tulemustest loe lähemalt EOÜ kodulehelt.

Sel aastal peatus Eestis palju hõbehaigruid.

FOTO: UKU PAAL

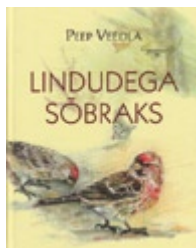
Linnuhvilised soovivad

Lindude rände atlas Toimetaja Jonathan Elphik. Tõlkinud Olav Renno. Varrak 2008. 176 lk.

Alles eelmisel aastal esmatrükina Suurbritannias välja antud raamat annab hea ülevaate peaaegu kõigest lindude rändega seonduvast alates rände tekke põhjustest ning lõpetades varitsevate ohtude ja looduskaitse aspektidega. Nii geograafiliselt kui linnurühmade kaupa on raamatus kirjeldatud ka peamisi rändeteid ja -mudeleid, mida on illustreeritud originaaljoonistega. Raamatust leiab küllaltki palju näiteid ka meile tuttavate liikide kohta.

Lindudega sõbraks Peep Veedla. Berit Grupp 2008. 80 lk.

Kui tõlkekirjandust, määrajaid ja fotoalumeid lindude kohta ilmub viimastel aastatel raamatulettidele sageli, siis ilukirjanduslikku laadi linnuraamatu ilmumine on pigem erand, seda eriti lasteraamatuna. Raamatu autor Peep Veedla on ise suur linnusõber ja aktiivne EOÜ liige. Seetõttu tundub, nagu oleks raamatus kirjeldatud sündmused ja jutud võetud otse autori enda elust. Läbi ühe perekonna silmade kirjeldatakse meie tavalisemate lindude elu-olu talvel toidumaja ümber ja kevad-suvel pesakastide juures. Kõigi kirjeldatud

liikide kohta on raamatus ka Triinu Ootsingu joonistused. Raamatust leiab palju õpetlikku lindude kohta ning isegi joonise pesakasti meisterdamiseks. Raamatut on võimalik soodushinnaga osta ka Eesti Ornitoloogiaühingust.

Internet

www.looduskalender.ee – moodi läinud veebikaamerad surisevad ka talvel. Siin on võimalik jälgida otsepilti kotkaste söötmissplatsilt. Suursuguseid kotkaid endid on küll harva näha, kuid ka vareste, ronkade, harakate, viude, tihaste jt suleliste tegemisi on huvitav vaadata.

Eesti Ornitoloogiaühing
Postiaadress: Pk 227, Tartu 51001
Külastusaadress: Veski 4, Tartu
Telefon: 742 2195
E-post: eoy@eoy.ee

Tiirutaja toimetaja: Riho Kinks
Telefon: 508 6690
E-post: riho.kinks@eoy.ee
Tiirutaja ilmub neli korda aastas

Selle lehe koostamist on lisaks märgitud autoritele toetanud www.rspb-images.com, www.andrefotod.ee ja SA Keskkonnainvesteeringute Keskus.
Küljendus: Eesti Loodusfoto

